

Dotazníkové šetření k výzkumu stavu drobného, malého a středního podnikání na venkově

Dotazníkové šetření je první fází výzkumu "Stavu drobného a středního podnikání na venkově", který realizovalo Centrum pro komunitní práci v rámci projektu "Podpora zaměstnanosti na venkově prostřednictvím poskytování mikropůjček a vzdělávání venkovského obyvatelstva", který je podpořen z iniciativy Evropské unie EQUAL. Účelem výzkumu je zmapovat situaci drobných a středních podnikatelů na venkově. Výzkum je rozdělen do tří modulů:

modul č. 1: Dotazníkové šetření

Cílem šetření je získat vstupní informace o zkoumané problematice. V rámci tohoto modulu budou nastaveny mantinely pro její řešení a interpretaci.

modul č. 2: Strukturované rozhovory

Cílem tohoto modulu je prostřednictvím kvalitativních metod analyzovat data získaná v rámci modulu č. 1. Kvalitativní metody umožní studovat zkoumanou problematiku přímo v autentickém prostředí cílové skupiny s přesahem na sociální, kulturní a ekonomické vazby, které problematiku venkovského podnikání ovlivňují.

modul č. 3: Analýza stávajících dokumentů zabývajících se problematikou rozvoje resp. obnovy venkova

Analýza zkoumané problematiky bude vycházet ze studií, které již byly k danému tématu realizovány. Díky tomuto modulu bude analýza zasazena do kontextu diskurzu, který probíhá na regionální i národní úrovni.

Smyslem následujícího textu bude vyhodnocení modulu č. 1 výzkumu "Stavu drobného a středního podnikání na venkově". Hlavním účelem této fáze výzkumu bylo získat úvodní data a informace, které budou následně využity v dalších fázích výzkumu. Zejména se jednalo o použití dotazníkového šetření k definování témat a okruhů, které budou součástí strukturovaných rozhovorů s drobnými a středními podnikateli působícími na venkově. Před zahájením samotné realizace dotazníkového šetření bylo nutné přesně definovat cíle výzkumu a témata dotazníkového šetření.

Cíle výzkumu

- zmapovat základní bariéry podnikání na venkově
- vytvořit rámcový obraz omezení a možností rozvoje podnikání na venkově
- vytvořit návrh doporučení pro relevantní instituce (na krajské i národní úrovni) zabývajících se podporou podnikání

Každý z cílů výzkumu pak pracovní skupina naplnila konkrétními tématy, které tvoří strukturu dotazníku.

Témata dotazníkového šetření

V rámci přípravy výzkumu byla definována následující témata:

- využívání úvěrových zdrojů v rámci dalšího rozvoje firmy
- vzdělávání podnikatelů na venkově
- překážky (omezení) rozvoje (budoucnosti) podnikání na venkově

Metodika výzkumu

Dotazník byl zpracován na základě témat, která nadefinovala pracovní skupina. Konečná podoba dotazníku byla konzultována se sociologem. Dotazník byl zpracován tak, aby byl vhodný pro elektronickou distribuci (e-mail). Pracovní tým elektronickou formou oslovil 500 potenciálních respondentů v Plzeňském a Olomouckém kraji. Dotazník vyplnilo přesně 81 respondentů, což představuje návratnost 16,2%. Vzhledem k úloze dotazníkového šetření v rámci výzkumu, metodě výzkumu a formě distribuce je tato návratnost dostatečná.

Cílová skupina

Cílovou skupinou dotazníkového šetření byli podnikatelé, kteří zaměstnávají méně než 250 zaměstnanců a kteří působí v obcích pod 2 000 obyvatel¹. Šetření bylo realizováno na území Plzeňského a Olomouckého kraje.

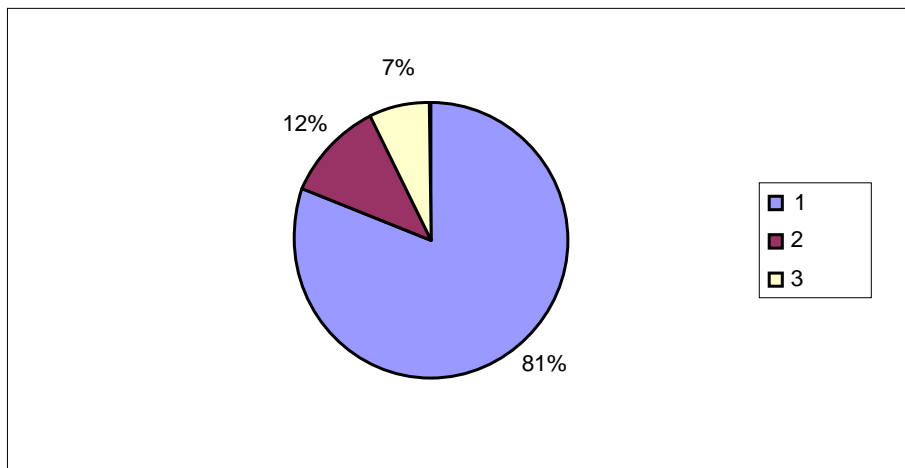
---

¹ Obce pod 2 000 obyvatel jsou podle návrhu Programu rozvoje venkova na období 2007 – 2013 považovány za venkovské. Viz. analytická část Programu rozvoje venkova na období 2007 – 2013 ze dne 21.6.2006 (www.mze.cz)

Charakteristika respondentů

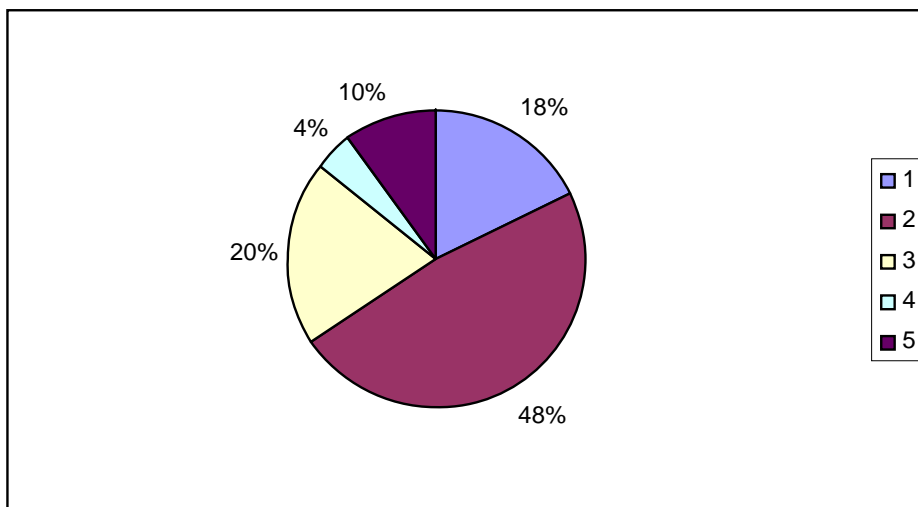
Tato kapitola slouží k podrobnějšímu určení struktury respondentů. Charakteristiku respondentů naplňovaly v rámci šetření dvě oblasti: počet zaměstnanců a podnikatelské aktivity. Graf č. 1 a 2 znázorňuje strukturu respondentů podle uvedených kategorií.

graf č. 1 Respondenti podle počtu zaměstnanců

1. počet zaměstnanců firmy v rozmezí 0 – 10
2. počet zaměstnanců firmy v rozmezí 10 – 50
3. počet zaměstnanců firmy v rozmezí 50 – 250

graf č. 2 Charakteristika respondentů podle oboru podnikatelské činnosti

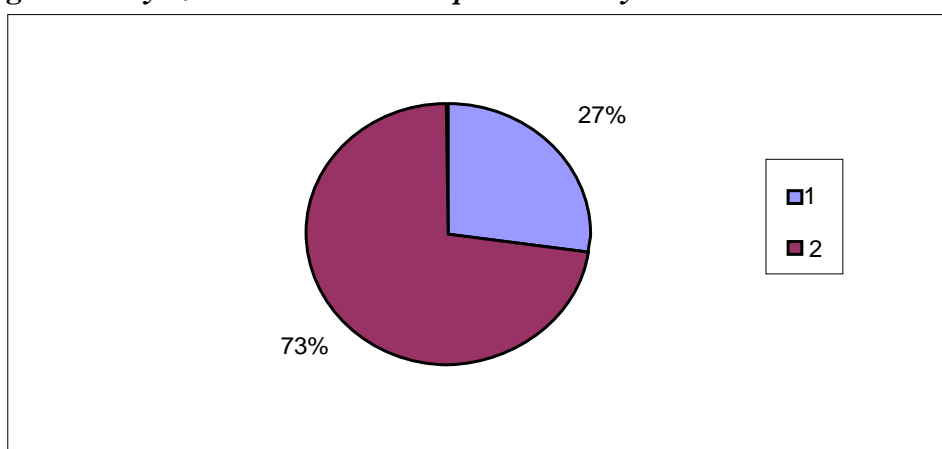
1. služby
2. řemesla
3. obchod
4. ubytování a stravování
5. zemědělství

Vyhodnocení dotazníkového šetření

Využívání úvěrových zdrojů

První část dotazníkového šetření byla zaměřena na důvody využívání resp. nevyužívání úvěrů při podnikatelských aktivitách a rozvoji firmy. 27% dotázaných odpovědělo, že úvěr v rámci svého podnikání využili resp. využívají. Naopak 73% respondentů uvedlo, že žádný úvěrový produkt v rámci svých podnikatelských aktivit nevyužili (viz. graf č. 3). Nejčastěji zmiňovaným důvodem nevyužívání finančních prostředků z úvěrů byla dosavadní absence potřeby úvěru (63%). Druhým, často zmiňovaným zdůvodněním, byly nevyhovující podmínky pro získání úvěru (18%). Někteří respondenti zde přímo uvedli, že získání úvěru je zejména pro začínající podnikatele velmi složité (4%). Posledním, často uváděným důvodem byly chybějící informace o nabídkách úvěrových produktů (15%).

graf č. 3 Využívání úvěrů v rámci podnikatelských aktivit

1. ano, úvěr jsem při svých podnikatelských aktivitách využil
2. ne, úvěr jsem při svých podnikatelských aktivitách nevyužil

Dílčí shrnutí

Z dotazníkového šetření je patrné, že v rámci venkovského prostoru existuje poptávka po úvěrovém produktu, který by reagoval na specifické potřeby podnikatelů na venkově. Zhruba čtvrtina respondentů již nějakého úvěrového produktu v rámci svých podnikatelských aktivit využila. Další tři čtvrtiny úvěru dosud nevyužily. Z této skupiny nemělo dosud důvod využívat úvěr v rámci podnikání 63%. Zbýlých 37% by úvěr v rámci svého podnikání využívalo, ale v současné době jim chybí dostatek informací o úvěrových produktech resp. chybí produkt, který by reagoval na jejich potřeby. Když spojíme skupinu respondentů, která úvěry využívá a skupinu, která by úvěry za nějakých podmínek využívala, zjistíme, že zhruba 40% dotázaných má zájem o úvěrové podnikání. Zbýlých 60% dotázaných úvěry ke svému podnikání nepotřebuje.

Vzdělávání podnikatelů na venkově

Cílem v této oblasti bylo zjistit, zda podnikatelé na venkově mají zájem se dále vzdělávat. Zda chtějí zvyšovat své znalosti v oboru, ve kterém podnikají, nebo si rozšířit vzdělání pomocí jazykových kurzů či kurzů účetnictví pro podnikatele.

Největší zájem respondentů se týkal kurzů o možnostech dotací z národních či evropských zdrojů (29%). Velký zájem byl mezi respondenty o možnosti prohloubení vzdělání v oboru (26%) a jazykové kurzy (20%). Větší poptávka byla také po rekvalifikačním kurzu základů podnikání (14%). Již menší poptávka byla po kurzech podnikání ve venkovském cestovním ruchu a agroturistice (4%) a kurzech podnikání v zemědělství (1%). 4% dotázaných uvedlo, že nemá potřebu se v něčem dále vzdělávat. Přehled poptávky respondentů po vzdělávacích a poradenských kurzech je v tabulce č. 1.

tabulka č. 1	
	počet (%)
kurz o možnostech dotací z národních či evropských zdrojů	29
poradenské kurzy odborníků	26
jazykové kurzy	20
rekvalifikační kurz základů podnikání	14
jiné	
• kurz podnikání ve venkovském cestovním ruchu a agroturistice	4
• žádné další vzdělávání nepotřebuji	4
• kurz podnikání v zemědělství	1
• kurzy účetnictví a orientace v normách	<1
• vytvoření publikace, která bude obsahovat komplexní informace o legislativě a účetnictví	<1

Dílčí shrnutí

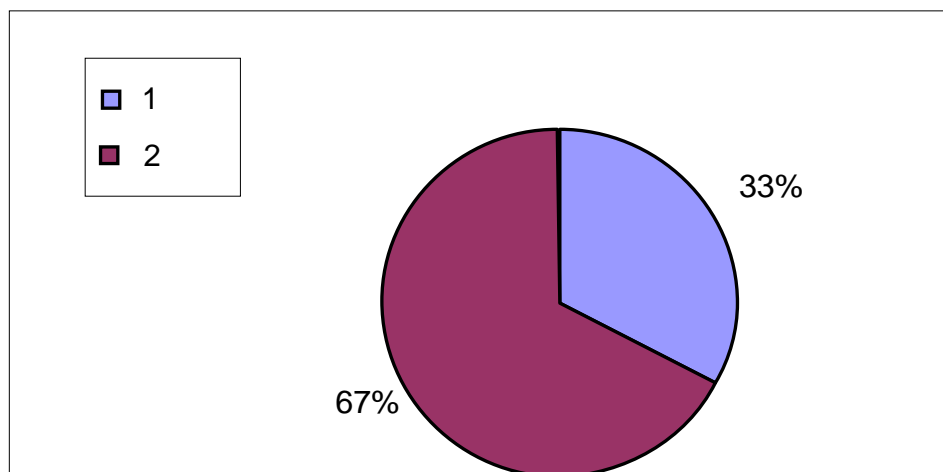
Z výsledků této části dotazníkového šetření je patrné, že respondenti mají velký zájem o další profesně odborné i všeobecné vzdělávání. Pouze 4% respondentů uvedlo, že se vzdělávat nepotřebuje. Z výsledků této části dotazníkového šetření je patrné, že největší poptávka je po informacích o možnostech dalších investic do rozvoje firmy a po vzdělávání v konkrétním oboru. Naproti tomu o kurzy, které nabízejí prohloubení vzdělání v oblasti cestovního ruchu a zemědělství zájem není.

Překážky (omezení) rozvoje (budoucnosti) podnikání na venkově

Cílem poslední a nejobsáhlejší oblasti dotazníkového šetření bylo definovat společně s respondenty největší překážky současného podnikání na venkově. V rámci této oblasti odpovídali respondenti na tři otázky. První otázka mapovala možnosti a způsoby spolupráce podnikatelů, obcí a neziskových organizací. V rámci druhé otázky měli dotazovaní specifikovat největší překážky rozvoje podnikání na venkově a ve třetí otázce se zamyslet nad rozdíly podnikání na venkově a ve městě.

V odpovědi na první otázku třetí oblasti dotazníkového šetření uvedlo 33% respondentů, že spolupracuje v rámci svých podnikatelských či občanských aktivit s obecní samosprávou či neziskovými organizacemi.

graf č. 4 *Spolupracujete v rámci Vaší podnikatelské činnosti s obcí resp. s neziskovými organizacemi (spolky)?*

Formy spolupráce respondentů s obcí či NNO se dají rozdělit do tří kategorií (viz. tab. 2)

tabulka č. 2	
	počet (%)
veřejně prospěšné aktivity	38
<ul style="list-style-type: none"> ▪ zakázka pouze za pokrytí režijních výdajů ▪ sponzorství ▪ pomoc při přírodních katastrofách 	
čistě obchodní vztahy	33
práce v obecním zastupitelstvu	5

Ostatní respondenti (67%) uvedli, že s obcí ani místními NNO nikdy nespolupracovali. V drtivé většině uváděli jako důvod, že k této spolupráci dosud nebyla příležitost.

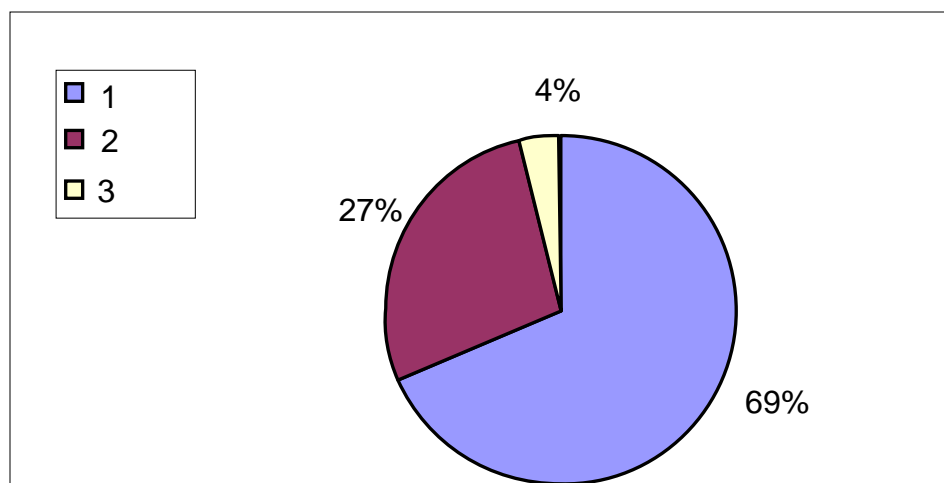
V rámci druhé otázky třetího tématického okruhu respondenti definovali překážky a omezení rozvoje drobného a středního podnikání na venkově. Vzhledem k tomu, že tato otázka má spíše kvalitativní rozměr, je velmi těžké jí nějakým způsobem kvantifikovat. V rámci vyhodnocení bylo proto vytvořeno šest kategorií, do kterých byly odpovědi respondentů rozděleny. V tabulce č. 3 jsou uvedeny jednotlivé kategorie a procentuální počet respondentů v nich zastoupených.

tabulka č. 3	
	počet (%)
příliš velké daně a odvody státu, přílišná byrokracie spojená s podnikáním	28%
nedostatek finančních prostředků na další rozvoj firmy	19%
nedostatek kvalitních a perspektivních zaměstnanců	10%
konkurence supermarketů a obchodních řetězců	9%
nízké výkupní ceny zemědělských produktů	9%
nízká kupní síla na venkově	7%

Poslední otázkou třetího tématického okruhu bylo definování rozdílů mezi podnikáním na venkově a ve městě. V odpovědi na tuto otázku se 69% respondentů vyjádřilo, že rozdíly mezi podnikáním ve městě a na venkově existují. V tabulce č. 4 je přehled nejčastěji zmiňovaných rozdílů.

Naopak 27% respondentů si nemyslí, že existují rozdíly v podnikání ve městě a na venkově a 4% dotázaných to nedokáže posoudit.

graf č. 5 Rozdíly v podnikání ve městě a na venkově

1. ano, mezi podnikáním na venkově a ve městě jsou rozdíly
2. ne, mezi podnikáním ve městě a na venkově rozdíly nejsou
3. nevím

tabulka č. 4 Jaké jsou rozdíly mezi podnikáním na venkově a ve městě?	
	počet (%)
rozdílná kupní síla, ve městě je daleko pestřejší skladba zákazníků	37,5
horší dostupnost úřadů, horší stav základní infrastruktury, zhoršující se dopravní dostupnost	10,7
vzhledem ke kupní síle je na venkově více znát tlak supermarketů a obchodních řetězců	10,7
na venkově chybí základní kapitál pro rozvoj podnikání	5
na venkově chybí kvalitní lidi - zaměstnanci	4
jiné:	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ nedostupný internet 	
<ul style="list-style-type: none"> ▪ neexistující analýza potřeb trhu vycházející z možnosti dané lokality ve vazbě na věkovou a profesní skladbu obyvatelstva, využitelné technologické zázemí a v neposlední řadě politickou kulturu dané lokality 	

Dílčí shrnutí

Ze třetího tématického okruhu vyplynuly hlavní problémy, které omezují rozvoj podnikání na venkově. Mezi tyto problémy patří zejména špatně nastavený daňový systém, který znevýhodňuje malé podnikatele a přílišná administrativní zátěž spojená s podnikáním. Z výsledků je také patrné, že na venkově chybí finanční prostředky na rozvoj podnikání. S tím je úzce propojená problematika nedostatečné vybavenosti. Na venkově je ve velmi špatném stavu jak základní tak i technická infrastruktura. Respondenti se také cítí být ohroženi nárůstem počtu supermarketů a obchodních řetězců. V neposlední řadě je venkovské podnikání omezeno také malou a málo pestrou kupní silou. Díky odchodu lidí (zejména mladých) do měst je omezená nabídka kvalifikovaných pracovních sil.

Závěr dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření ukázalo, jaké jsou základní aktuální problémy drobného a středního podnikání na venkově. Respondenti chápou jako největší omezení venkovského podnikání příliš vysoké nastavení daní pro drobné a střední podnikání a odvody státu. Jako velký problém vnímají také nedostatek finančních zdrojů pro další rozvoj podnikání.

Paradoxem je, že v rámci prvního tématického okruhu se většina respondentů vyjádřila, že jim prostředky na rozvoj podnikání nechybí, v dalších dvou tématických oblastech definují jako jeden z největších problémů právě nedostatek finančních prostředků. Z toho je patrné, že podnikatelům na venkově chybí relevantní informace o finančních zdrojích, které je možné využít na rozvoj podnikání. Tuto tezi podporuje i fakt, že v rámci druhého tématického okruhu (vzdělávání) byla mezi respondenty velká poptávka po kurzech informujících o možnostech dotací z národních resp. evropských zdrojů.

Z dotazníkového šetření také vyplynula velká poptávka respondentů po vzdělávacích a poradenských kurzech, které by umožnily podnikatelům prohloubení jejich odborných i obecných znalostí. Nedostatek možností pro vzdělávání a rekvalifikaci avizovali respondenti i v třetím tématickém okruhu jako bariéru dalšího rozvoje podnikání na venkově.

Posledním tématem, které respondenti v souvislosti z problematikou podnikání na venkově zmiňovali, je nedostatečná kupní síla, která neumožňuje obyvatelům platit za některé typy produktů a služeb.

Cílem dotazníkového šetření bylo nastínit a definovat hranice problematiky podnikání na venkově. Data, která byla prostřednictvím šetření získána, budou sloužit jako podklady pro další dva moduly výzkumu "Stavu drobného a středního podnikání na venkově".

Shrnutí bariér rozvoje drobného a středního podnikání na venkově, tak, jak je definovali respondenti dotazníkového šetření:

- příliš vysoké daně a odvody státu
- nedostatek finančních zdrojů pro další rozvoj podnikání – chybí úvěrové schéma, které by bylo vhodné pro drobné a střední podnikatele na venkově
- nedostatek kvalitních lidí – zaměstnanců, kteří jsou vzděláni v relevantním oboru podnikání – pokud relevantním vzděláním disponují, nejsou ochotni po zaučení zůstat v zaměstnání, aby se vrátila hodnota vložená do nich ze strany zaměstnavatele.
- přílišná byrokracie spojená s podnikáním na venkově (např. pracovní právo, živnostenské právní předpisy, apod.)
- nedostatečná kupní síla na venkově, která neumožňuje obyvatelům platit za některé typy produktů a služeb